

Yhtenäisen perusopetuksen haaste

JOHNSON, PETER (2007; toim.). *Suuntana yhtenäinen perusopetus. Uutta koulukulttuuria etsimässä*. 252 s. PS-kustannus, Jyväskylä.

Yhtenäisessä perusopetuksessa ei ole sinänsä mitään uutta. Jo vuosikymmenten ajan samat opettajat ovat joissakin kouluissa opettaneet niin alakoulun pikkuoppilaita kuin ylempiluokkalaista teinejäkin. Yksinkertaistaen yhtenäisessä perusopetuksessa tarkastellaan oppimistavoitteita koko yhdeksänvuotisen peruskoulun näkökulmasta. Alaluokkien luokanopettajien ja ylempien luokkien aineenopettajien vuorovaikutuksen varmistamiseksi tarvitaan halua ja keinoja yhteiseen keskusteluun, suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Lisäksi koulutilojen ja muiden resurssien tulisi tukea yhteistyötä.

Peruskoulun jako kuusivuotiseen alakouluun ja kolmi- vuotiseen yläkouluun juontuu 1970-luvulle, peruskoulujärjestelmän alkuvaiheisiin. Kaksiasteisuus oli voimassa vuoteen 1999, jolloin uusi perusopetuslaki uudisti opetuksen rakenteen yhdeksänvuotiseksi peruskouluksi. Sitä tukemaan vahvistettiin peruskoulun tuntijako vuonna 2001 ja yhtenäisen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet vuonna 2004. Nykyisissä opetussuunnitelmissa kaikkien oppiaineiden tavoitteet, sisällöt ja arviointiperusteet koskevat koko peruskoulua. Opetussuunnitelmiin on sisällytetty myös päättöarvioinnin kriteerit, joiden perusteella kaikkea peruskoulussa opittua tulisi arvioida yhdeksännnen luokan päätyessä.

Kokkolalaisen peruskoulun rehtorin Peter Johnsonin toimittama ja suuressa määrin kirjoittama teos osoittaa jo nimivalinnallaan, että yhtenäinen perusopetus on yhä haaste usealle koululle. Ala- ja yläkoulujen jako erillisiin rakennuksiin estää opettajien välistä vuorovaikutusta, vaikka käytäntö on muuttunut viime vuosina. Uusissa rakennuksissa onkin hyvät mahdollisuudet rakentaa yhtenäistä koulukulttuuria. Toisaalta sielläkin, missä

luokanopettajat ja aineenopettajat ovat saman katon alla, kollegiaalisuus, yhteistyö ja jaettu asiantuntijuus eivät ole itsestäänselvyksiä. Luokanopettajien ja aineenopettajien kulttuurit ovat pysyneet pinttyneesti erillään toisistaan.

Arvosteltava teos antaa hyvän yleiskatsauksen peruskoulun historiasta, kasvatusfilosofiasta ja tavoitteiden muutoksista. Keskeisintä antia ovat peruskoulun yhtenäisen koulukulttuurin kehittämismahdollisuudet, joita tarkastellaan erityisesti sosiaalisen vuorovaikutuksen näkökulmasta. Kirjassa pohditaan henkilökunnan moniammatillista yhteistyötä sekä tapoja kohdata oppilaat ja kehittää yhteisöllisyyttä. Sosiokulttuurinen lähestymistapa on työyhteisön ja koulun toimintakulttuurin kannalta olennainen ja mielekäs, mutta siinä piilee myös teoksen heikkous. Kirja on kirjoitettu ikään kuin rakenteellisia hankaluuksia ei olisi tai ne mainitaan ohimennen. Esimerkiksi opettajien työehtosopimusten eroihin ja erillään sijaitsevien koulutalojen vaikutukseen ei mielestäni kiinnitetä riittävästi huomiota eikä eriarvoisuuden kokemuksia käsitellä.

Kouluyhteisön kehittämisestä esitellään kuitenkin monia kiinnostavia esimerkkejä. Esimerkiksi tapauskuvaukset oppilashuollosta ja vuorovaikutuksellisesta oppimisesta ovat kiinnostavaa luettavaa. Niiden lisäksi olisin kaivannut esimerkkejä vaikkapa aineenopettajien ja luokanopettajien opetusyhteistyöstä, yhteisistä kursseista ja opetustuokiosta. Miten niitä suunnitellaan, miten niitä toteutetaan ja miten niitä arvioidaan?

Mitä yhtenäinen perusopetus tarkoittaa maantieteen opetuksen näkökulmasta? Perinteisesti maantieteen aineenopettaja on toiminut opettajana perusopetuksen luokilla 7–9 sekä lukiossa. Lisäksi hänellä on pedagoginen pätevyys opettaa erilaisissa ammatillisissa oppilaitoksissa ja aikuiskoulutuksessa. Yhtenäinen peruskoulu voi avata maantieteen aineenopettajalle uusia mahdollisuuksia. Suorittamalla luokanopettajan pätevyy-

teen edellyttävät monialaiset 60 opintopisteen laajuiset opinnot (eli kaikkien alakoulussa opettavien aineiden peruskurssit) aineenopettaja saa opettaa myös luokilla 1–6. Tällä hetkellä kaksoispätevyiden hankkineita opettajia on vielä varsin vähän, mutta kiinnostusta on paljonkin. Aineenopettajille esteenä ovat toistaiseksi heikot mahdollisuudet suorittaa monialaisia opintoja. Koska monialaisten opintojen kiintiöt ovat hyvin pieniä aineenopettajien perustutkintovaiheessa, moni luokanopettajan pätevyyttä toivova aineenopettaja joutuu hakeutumaan maksulliseen monialaisten opintojen täydennyskoulutukseen. Sen sijaan luokanopettajaksi opiskeleville kaksoispätevyiden hankkiminen on perustutkintovaiheessa helpompaa. He saavuttavat luokkien 7–9 opetukseen asti ulottuvan aineenopettajan pätevyyden suorittamalla esimerkiksi maantieteen 60 opintopisteen laajuisena sivuaineena. Lukiossa opettamiseen tarvitaan kuitenkin ainakin yhden lukioaineen syventävät opinnot.

Parhaimmillaan yhtenäinen peruskoulu tarkoittaa siis samassa koulurakennuksessa opiskelevia oppilaita ja heidän kanssaan työskenteleviä luokanopettajia, aineenopettajia ja muuta koulun henkilökuntaa. Maantieteen opetuksen kannalta olisi houkuttelevaa ideoita opetuksen järjestämistä ja kehittämistä pitkäjänteisesti

ensimmäisestä luokasta alkaen. Tällä hetkellä ongelmana on se, että seitsemännelle luokalle tulevien oppilaiden maantieteellinen osaaminen ja ajattelu ovat kovin erilaisia riippuen siitä, minkälaista opetusta heillä on alaluokilla ollut. Tiiviimpi yhteistyö luokanopettajien ja aineenopettajien kanssa parantaisi varmasti maantieteen opetuksen tasoa ja tavoitteiden asetelua sekä alemmilla että ylemmillä luokilla. Aineenopettajat voisivat oppia paljon luokanopettajien kasvatustavoista ja menetelmällisestä rikkaudesta. Luokanopettajat puolestaan voisivat omaksua maantieteellisen ajattelun edistämisen keinoja ja uusia lähestymistapoja. Toivoa siis sopii, että yhtenäisestä perusopetuksesta tulee todellinen tapa toimia. Tämä edellyttää luokanopettajien ja aineenopettajien lähentymistä: ammatillisesti, tiedollisesti, palkkapolitisesti ja koulutuksellisesti.

Johnsonin kirja vastaa näihin haasteisiin useista näkökulmista ja tarjoaa toimintaehdotuksia, mutta koulutus- ja ammattijärjestelmän rakenteisiin pitää pureutua vielä paljon konkreettisemmin kuin tässä teoksessa.

HANNELE CANTELL
*Soveltavan kasvatustieteen laitos,
Helsingin yliopisto*